

OBVEZNI VOJNI ROK OD BALTICA DO GRČKE I CIPRA

Europa se mobilizira, a hrvatski lideri u svađi „utopili“ aktivaciju regruta (<https://promise.hr/europa-se-mobilizira-a-hrvatski-lideri-u-svadi-utopili-aktivaciju-regruta/>)

IZDVOJENO (HTTPS://PROMISE.HR/CATEGORY/IZDVOJENO/) 17. listopada 2024. Promise.hr ()

Još jednom je važno pitanje koje se tiče svih građana te koje ionako izaziva snažne emocije i različita mišljenja, iskorišteno za dnevno-političko i predizborno prepucavanje, a javnost je, tek nekoliko mjeseci prije ponovne aktivacije vojnog roka, uskraćena za bitne detalje – pa čak i one tko je taj koji ima zadnju riječ o tome kako će se vojni rok provoditi – i hoće li uopće?

Piše: Dražen Boroš

Vojnički je postulat da u kriznim vremenima sposobnost jedne nacije da se brzo mobilizira može činiti razliku između sigurnosti i kaosa. U doba rata u srcu Europe, eskalacije ratnih sukoba i umnožavanja ratnih žarišta na Bliskom istoku, u Hrvatskoj i dalje najbolje uspijevaju prekomjerna verbalna raketiranja između dva brda, premijerskog u Banskim dvorima i predsjedničkog na Pantovčaku.

Ni prijetnje širenja ratnih sukoba na tlu Europe, ni život u krajnje nestabilnom susjedstvu Srbije i Bosne i Hercegovine, ni tvrdnje nemalog broja vojnih eksperata da već jesmo usred 3. svjetskog rata, ni jeziva predviđanja da bi prvi taktički nuklearni projektil mogao biti ispaljen u idućih pet mjeseci (!), ej mjeseci, ne godina..., ništa od svega toga nije ni za milimetar približilo hrvatskog premijera **Andreja Plenkovića** i hrvatskog predsjednika **Zorana**

Milanovića baš ni oko jedne točke njihovih prijedora. Tako je već na prvom koraku, u trokutu Plenković-Milanović-Hrvatski sabor, „podmetnuta noga“ ponovnoj aktivaciji obveznog služenja vojnog roka od siječnja 2025.

Milanović zaprijetio još u veljači

“Vojni rok će biti mrtvo slovo na papiru ako se prije toga ne konzultiraš s Vrhovnim zapovjednikom oružanih snaga. Odluke o ustroju i mobilizacijskom sastavu potpisujem ja”, rekao je predsjednik Milanović još u veljači ove godine. Upravo su konzultacije s „omraženim“ Milanovićem ono što Plenković nastoji pošto-poto izbjeći, i po cijenu odgode aktivacije obveznog vojnog roka, pa je ta tema, iako to nigdje nije jasno izrečeno, stavljena ad acta do kraja ove godine, točnije do završetka predsjedničkih izbora. Tako je još jednom važno pitanje koje se tiče svih građana te koje ionako izaziva snažne emocije i različita mišljenja, iskorišteno za dnevno-političko i predizborno prepucavanje, a javnost je, tek nekoliko mjeseci prije ponovne aktivacije vojnog roka, uskraćena za bitne detalje – pa čak i one tko je taj koji ima zadnju riječ o tome kako će se vojni rok provoditi – i hoće li uopće?

Dok se u hrvatskom političkom loncu aktivacija vojne obveze kuha, pogledajmo kakvo je po tom pitanju stanje u europskim zemljama. U nemalom broju država koje su nakon Hladnog rata reformirale svoje oružane snage prisutni su snažni otpori. Većina je zapadnoeuropskih država suspendirala obvezni vojni rok kao odgovor na promijenjenu sigurnosnu situaciju, a najistaknutije među njima su Njemačka, Španjolska, Nizozemska i Belgija. Iako su ove zemlje prešle na profesionalnu vojsku, rasprava o potencijalnom povratku regrutacije i dalje postoji, osobito zbog promjena u sigurnosnom okruženju u Europi.

Njemačka: većina za opću vojnu obvezu

Ako pitate Nijemce treba li zemlji ponovno služenje vojnog roka, većina je mišljenja: Da, treba! Nedavno istraživanje instituta za istraživanje javnog mnijenja YouGov za dnevnik Welt am Sonntag pokazalo je da je 60 posto njemačkih građana za opću vojnu obvezu.

Njemačka je 2011. godine ukinula obvezni vojni rok, prelazeći na potpuno profesionalnu vojsku. Tadašnji njemački ministar obrane, Karl-Theodor zu Guttenberg, izjavio je u to vrijeme:

“Profesionalna vojska je bolje opremljena za suočavanje s izazovima modernog ratovanja, dok obvezna služba više nije potrebna u vremenu kada nema neposredne prijetnje.”

Argumenti protiv regrutacije u Njemačkoj uključuju financijski teret održavanja velike vojske u mirnodopskim uvjetima te želju za privlačenjem visoko obučanih profesionalaca, što je potvrdio i aktualni ministar obrane Boris Pistorius:

“U vrijeme kad se od vojnika očekuju vrhunske kompetencije i tehnička vještina, obvezni vojni rok nije prikladno rješenje.”

Pistorius je proveo mjesec usavršavajući svoj koncept nove vojne službe, no o obveznom vojnom roku više nema govora:

“Predviđamo selektivno služenje vojnog roka za koji će biti odabrani najspremniji, najprikladniji i najmotiviraniji! U početku, jedino što će biti obavezno je da 18-godišnjaci ispune upitnik. Trebaju objasniti bi li općenito bili voljni služiti vojni rok. Trajao bi šest mjeseci, s mogućnošću produljenja do 23 mjeseca. Pretpostavljamo da će svake godine oko 400.000 muškaraca morati ispuniti upitnik, a četvrtina od njih mogla bi pokazati interes. Planirano je da će oko 40.000 kandidata biti pozvano na pregled, odnosno provjeru fizičke i psihičke sposobnosti. Pravo na naknadno odbijanje služenja vojnog roka i dalje postoji”, rekao je njemački ministar obrane Pistorius.

Trenutno njemačke oružane snage (Bundeswehr) broje oko 180.000 aktivnih vojnika. Ovaj broj je relativno nizak u usporedbi s razdobljem Hladnog rata, kada je vojska brojala oko 500.000 vojnika. Osim toga, Bundeswehr ima oko 100.000 rezervista koji su dostupni u slučaju potrebe.

Osim s izazovima popunjavanjem svojih redova, Bundeswehr se suočava s kritikama zbog podfinanciranosti i problema s opremom. Brojni izvještaji ukazuju na zastarjelu opremu, manjak modernih tenkova, borbenih aviona i zrakoplova te nedovoljnu spremnost u slučaju ozbiljne sigurnosne krize. Također, unutar NATO-a, Njemačka ima obvezu povećanja spremnosti svojih postrojbi te doprinosi snagama za brzo reagiranje (NATO Response Force) i vojnim misijama širom svijeta, uključujući misije u Maliju, Afganistanu i na Balkanu.

Španjolska: samo dobrovoljci

Španjolska je ukinula obvezni vojni rok 2001. godine, kao dio šire reforme koja je bila usmjerena na profesionalizaciju oružanih snaga. Do tada, vojni rok je bio obavezan za muškarce, dok su žene mogle dobrovoljno služiti. Tadašnji španjolski premijer José María Aznar izjavio je da je jedan od glavnih razloga za suspendiranje obveznog vojnog roka bio taj što je “španjolsko društvo evoluiralo, a vojska mora biti odraz tog društva – moderna, profesionalna i dobrovoljna.”

Nakon ukidanja obveznog roka, Španjolska je prešla na potpuno profesionalnu vojsku, koja je u potpunosti sastavljena od dobrovoljaca. Danas, španjolske oružane snage broje oko 120.000 vojnika, uključujući kopnene snage, mornaricu i zrakoplovstvo. Sudjeluju u brojnim međunarodnim misijama pod okriljem UN-a, NATO-a i EU-a, uključujući mirovne operacije u Africi, na Bliskom istoku i Balkanu.

U Španjolskoj trenutno ne postoje ozbiljne inicijative za ponovno uvođenje obveznog vojnog roka. Rasprave o tome su rijetke, a većina političkog spektra i društva podupire zadržavanje profesionalne vojske. Međutim, kao i u mnogim europskim zemljama, postoji zabrinutost oko regrutacije i održavanja dovoljnog broja vojnika u profesionalnim redovima. Neki stručnjaci upozoravaju da bi u slučaju ozbiljne sigurnosne krize Španjolska mogla ponovno razmotriti model rezerve ili neki oblik službe za mlade, ali za sada to nije prioritet.

Nizozemska: profesionalne snage

Nizozemska je obvezni vojni rok suspendirala 1996. godine. Tadašnji ministar obrane Joris Voorhoeve naglasio je da su razlog ukidanja bile promjene u sigurnosnoj situaciji u Europi te potreba za fleksibilnijim i tehnički obučanim snagama: "U današnjem svijetu, profesionalna vojska s visokim stupnjem specijalizacije je mnogo efikasnija od vojske regrutiranih vojnika."

Iako je obvezni vojni rok suspendiran, zakon o vojnoj službi nije formalno ukinut. U teoriji, Nizozemska može ponovno aktivirati vojni rok u slučaju ozbiljne sigurnosne ugroze, ali to trenutno nije u planu. Međutim, Nizozemska je 2020. uvela obvezu da svi mladi ljudi – i muškarci i žene – dobiju pismo od ministarstva obrane koje ih informira da su formalno uključeni u vojni registar. To nije obveza za služenje, već formalni proces kojim se mladi obavještavaju o mogućnostima služenja u vojsci, što je više simbolički podsjetnik na obrambenu spremnost.

Nizozemske oružane snage su potpuno profesionalne i sastoje se od kopnene vojske, mornarice koja uključuje i marince, zrakoplovstva i vojne policije. Nizozemska vojska broji oko 40.000 aktivnih pripadnika, uz značajan broj rezervista. Unatoč svojoj relativno maloj veličini, Nizozemska je aktivna članica NATO-a i EU-a te sudjeluje u međunarodnim operacijama i misijama, uključujući one u Afganistanu, Maliju i na Bliskom istoku.

Nizozemske oružane snage poznate su po svojoj visokoj tehnološkoj opremljenosti i specijaliziranim jedinicama. Zbog malog broja vojnika, vojska se fokusira na specijalizirane zadatke, kao što su kibernetička obrana, obavještajni rad, logistička podrška, te specijalne operacije.

Švedska: ponovno uveli vojni rok

Iako je Švedska, koja se nedavno pridružila NATO-u, obustavila obvezni vojni rok 2010., ponovno ga je, u ograničenom obliku, uvela 2017., nakon ruske aneksije Krima 2014. godine. Bivši ministar obrane Peter Hultqvist izjavio je tada: "Povratak obveznog vojnog roka nužan je kako bismo osigurali obrambene kapacitete u vremenu povećane geopolitičke neizvjesnosti."

Od tada se svi 18-godišnjaci moraju javiti na procjenu za služenje, a neki se zatim pozivaju na liječnički pregled. Svake godine samo između pet i 10 posto – i muškaraca i žena – ode u vojnu službu, a regrutiraju se samo fizički najsposobniji mladi ljudi koji su voljni služiti. Trajanje službe je između 9 i 12 mjeseci, ovisno o vrsti obuke.

Ponovna aktivacija vojnog roka izazvala je podijeljene reakcije u švedskom društvu. Dok mnogi smatraju da je to neophodan korak zbog promijenjenih sigurnosnih uvjeta, kritičari tvrde da je profesionalna vojska učinkovitija. Ipak, opći je konsenzus da vojni rok osigurava veću fleksibilnost i spremnost u slučaju iznenadne krize.

Švedske oružane snage broje oko 60.000 vojnika, uključujući aktivne vojnika, rezerviste i vojnike na obuci, dakle oslanjaju se na kombinaciju profesionalnih vojnika i obveznika.

Osim Švedske, obvezni vojni rok, u različitim oblicima, danas u Europskoj uniji ima još osam zemalja: Cipar, Grčka, Austrija, Litva, Latvija, Estonija, Finska i Danska. Najveći broj njih s obaveznim vojnim rokom je na sjeveru Europe, među zemljama koje graniče ili se nalaze u neposrednom susjedstvu Rusije. Na jugu obvezni vojni rok imaju Cipar i Grčka zbog napetih odnosa s Turskom, a koja također ima obavezan vojni rok.

Estonija, Finska, Norveška, Austrija, Švicarska, Turska i Rusija te sve zemlje proizašle raspadom SSSR-a nikada nisu obustavile obvezno služenje vojnog roka.

Tekst je objavljen uz finansijsku potporu Agencije za elektroničke medije iz Programa poticanja novinarske izvrsnosti.